

מאימתי פרק ראשון ברכות

ה רב נסים גאון

ואם תלמיד חכם הוא. שרגיל במשנתו לחזור על גרסו תמיד דיו
בכך: ירגיז יר טוב. שיעשה מלחמה עם יצר הרע: ודומה סלה.
יוס הדומיה הוא יוס המות שהוא דומיה עולמית: זה מקרא. חומש
שמורה לקרות בתורה: זו משנה. שיתעסקו במשנה: זה גמרא.

תורה אור

הוראה. אכל המורים הוראה מן
המשנה נקראו מבלי העולם במס'
סוטה (דף כג): אכלו אוהו חרב של
שמי פיות בידו. להרוג את המזיקין:
מאי משמע. (ב) דבקריאת שמע: התעייף
ענין צו. אם תכפל וסגרת ענין
בתורה (ג) היא משתכחת ממך: ובגמ'
רשף יגביהו עוף. העוף מסלק ממך (ד):
קטב מרידי. זה שס שד הלהרים
במסכת פסחים (דף קיא): ולחומי
רשף. כחיד בין רעב למזיקין נדרש
לפניו ולחמיו יסורין ומזיקין: אפילו
חינוקות של בית רבן יודעים. שהתורה
מגינה שלמדין מוסר חומש אם
שמוע תשמע כל המלה אשר
שמתי וגו'. ואפילו הקטנים שלא
הגיעו לספר חיוב כבר למדו:

[פי' מגילה
י"ב כ']
תהלים קמט
ס

חיוב
דברים נב

[גמ' כמ.
הולין פא']
שמות טו

תהלים נב
משלי ד

איכה ג
תהלים נד

משלי ג
ישעיה נב

שם טז
שם

תהלים טו

רמ' הלי' ית
בספר אלא
בצור (ח"ט)

ויקרא כ
דברים כח

מסילת סוס
יתרו וספרי פ'
ולחמן ע"פ

שם ה

משלי ו

החשיטי מטוב. מן התורה: וכאזי נעכר. מכה עכורה: המוכר
עלכ. שפירש הימנו דבר חשוב כזה ומתוך דוחקו מכרו: ושמו.
שהרי הקב"ה מזהירם מלעזוב אוהו ומשכחה לפניהם בלקח טוב אחר
שנתנה להם: שפסולא מלא. לא מלא עבירה בידו שבשכילה רלווין
יסורין הללו לבא: אשרי הגבר אשר
תיסרטו יס ומתורתך תלמדנו. שבשכילה
יסורין לריך אדם לבא לידי תלמוד
תורה: יסורין של אהבה. הקב"ה
מייסרו בעוה"ז בלא שום עון כדי
להרבות שכרו בעולם הבא יותר מכדי
זכויותיו: וה' חפץ דכאו החלי. מי
שהקב"ה חפצו ממלהו ביסורין: אשם.
קרבן: נפשו. מדעתו: דבר זה.
שלאשרי אדם אשר תיסרטו יס: מתורתך
תלמדנו. כלומר מתורתך אנו למדין
אחר: נאלמד בריית ביסורין דכתיב אלה
דברי הברית. אחר הקלות נלמד
במשנה תורה: אף יסורין ממרקיין כל
עונותיו של אדם גרס': ודרך חיים. חיי
העוה"ז הוין לו תוכחות מוסר לאדם:
ובגמ'

כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא *מלמד שכולם נתנו למשה
מסיני: א"ר יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאלו אוהו חרב של שתי פיות בידו שנאמר רוממות אל בגרונם
וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב יעלוו חסידים בכבוד
ירגנו על משכבתם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת
שמע על מטתו מויקין בדילין הימנו שנאמר ויבני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעייף ענין
בו ואיננו ואין רשף אלא מויקין שנאמר מוי רעב ולחומי רשף וקטב מרידי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל
העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעייף ענין
ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מוי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן *הא אפילו תינוקות של בית רבן
יודעין אותו שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאונת למצותיו ושמרת
כל חקיו כל המלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה
ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מבעורין ועוכרין אותו שנא' נאלמתי דומיה החשייתי מטוב וכאבי נעכר *ואין
טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא
בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצבו ולוקח
שמוח אבל הקב"ה אינו כן נתן לתורה לישראל ושמוח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר
רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' נחפשה דרכינו ונחקרה *ונשובה
עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרטו יס ומתורתך תלמדנו
ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב
סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאן ביסורין שנאמר וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם
מאהבה תלמוד לומר *אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם (ב) מה שכרו *יראה זרע
יארץ ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' *וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי
אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרטו
יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר ברוך אלהים
אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי אמר להו רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא הכי אמר ר' *חייא בר אבא
א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו
אל תקרי *תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"י משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם
עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקיין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר
רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב *ולא תשבית מלח ברית ונאמר
ברית ביסורין דכתיב *אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית
האמור ביסורין יסורין ממרקיין כל עונותיו של אדם: *תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות
טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם
הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרטו יס ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב כי כאשר
ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך וכתיב בתריה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב
כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים

וקובר

מה אשם לדעת אף
יסורין לדעת. כי
הקרבנות אין
להקריבן אלא ברצון
בעלים ולא בעל כרחן
כדחניא (ערכין דף
כא ע"ב) יקריב אותו
מלמד שכופין אותו יכול
בעל כרחו ת"ל רצוננו
הא כיצד טופין עד
שיאמר רוצה אני ואמרו
עוד מנין לשחטק
בקדשים ששטל וכו'
לעכר מנין תלמוד
לשחטק חובותיו
(לרצונם וכו') לדעתכם
וכבר ואיתא בשו"ת
דלין ב"ה הכל שוחטין
(דף יג) ובגמ' נדרים
בפרק אין בין מורד
הנאה מחבירו (דף נב)
איתא אמר ר' יוחנן הכל
צריכין [דעת] דרך
מפורסר כפרה:

משלי נב

לקמן מה: ע"י יס:
מנחות נב: אכזב טו

ס"ה פשפש ומצא יעשה
חשיבה שנאמר ונשובה

[יטקן להיות הכי אמר
אבא א"ר יוחנן אלו וכו'
ועיין מו"ק דף כג.]

הנהגות הב"ח
(א) גמ' אם קבלם עליו
מאהבה מה שכרו:
(ב) רש"י ד"ה מאי משמע
סמך דבקריאת שמע:
(ג) ד"ה התעייף וכו'
בתורה כסיד' ואל"כ מ"ס
ולאנו הוא משתכחת
(ד) ד"ה וכו' רשף וכו'
העוף מסלק ממך את כמי
רשף ספיר: